

наслідків дисциплінарного характеру, які полягають у необхідності звільнення такого прокурора з посади.

На підставі викладеного необхідно констатувати, що у разі надходження до регіональної прокуратури судового рішення, яким визнано прокурора винним у вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, зокрема у порушенні обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції», незалежно від фактичного накладення на прокурора стягнення на його підставі, воно є безумовною підставою для прийняття рішення про звільнення прокурора з посади у триденний строк з дня отримання копії відповідного судового рішення, що набрало законної сили.

Левченко Юрій Олександрович,

завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОТИДІЯ КІБЕРБУЛІНГУ В УКРАЇНІ

В Україні, як і в усьому світі, поширюється явище булінгу та його різновиду – кібербулінгу. За даними Центру інформації про права людини станом на липень 2017 року 67 % дітей в Україні у віці від 11–17 років стикалися з проблемою булінгу протягом останніх трьох місяців 24 % дітей цькували, а 48 % навіть нікому не розповідали про ці випадки [1]. Крім того, в Українському інституті дослідження екстремізму встановили, що із проявами булінгу в Україні стикаються 8 із 10 дітей [2].

Кібербулінг – це новітня форма агресії, що відбиває жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо.

Американки Робін Ковальські, С'юзан Лімбер і Патріція Агатстон, на дослідження яких переважно посилаються в цій сфері, виділили вісім типів поведінки, характерних для кібер-булінгу:

1) Перепалки, або флеймінг (від англ. flaming – пекучий, гарячий, полум'яний) – обмін короткими гнівними і запальними репліками між двома чи більше учасниками, використовуючи комунікаційні технології. Частіше за все розгортається в «публічних» місцях Інтернету, на чатах, форумах, дискусійних групах, інколи перетворюється в затяжну війну (холіво – від англ. – свята війна). На перший погляд, флеймінг – це боротьба між рівними, але в певних умовах вона теж може перетворитися на нерівноправний психологічний терор. Так, неочікуваний випад може привести жертву до сильних емоційних переживань, особливо на тому відтинку часу, коли вона не знає, хто серед учасників яку займе позицію, наскільки її позиція буде підтримана значущими учасниками.

2) Нападки, постійні виснажливі атаки (англ. harassment) – найчастіше це залучення повторюваних образливих повідомлень, спрямованих на жертву (наприклад, сотні СМС-повідомлень на мобільний телефон, постійні дзвінки) з переважанням персональних каналів комунікації. На відміну від перепалки, атаки більш тривалі і односторонні. В чатах чи на форумах (місця розмов у інтернеті) нападки теж трапляються, в онлайн-іграх нападки найчастіше використовують гріфери (griffers) – група гравців, які за мету ставлять не перемогу в певній грі, а руйнацію ігрового досвіду інших учасників.

3) Обмовлення, зведення наклепів (denigration) – розповсюдження принизливої неправдивої інформації з використанням комп'ютерних технологій. Це можуть бути текстові повідомлення, фото, пісні, які змальовують жертву в шкідливій інколи сексуальній манері. Жертвами можуть ставати не тільки окремі підлітки, трапляється розсилка списків (наприклад, «хто є хто», або «хто з ким спить» в класі, школі), створюються спеціальні «книги для критики» (slam books), в яких розміщуються жарти про однокласників, також можуть розміщуватись наклепи, перетворюючи гумор на техніку «списку групи ненависті» з якого вибираються мішені для тренування власної злоби, зливання роздратування, переносу агресії тощо.

4) Самозванство, втілення в певну особу (impersonation) – переслідувач позиціонує себе як жертву, використовуючи її пароль доступу до її аккаунту в соціальних мережах, блогу, пошти, системи миттєвих повідомлень тощо, а потім здійснює негативну комунікацію. Організація «хвилі зворотних зв'язків» відбувається, коли з адреси жертви без її відому відправляються ганебні провокаційні листи її друзям і близьким за адресною книгою, а потім розгублена жертва не очікувано отримує гнівні відповіді. Особливо небезпечним є використання імперсоналізації проти людей, включених до «списку груп ненависті», адже наражає на реальну небезпеку їхнє життя.

5) Ошуканство, видурювання конфіденційної інформації та її розповсюдження (outing & trickery)- отримання персональної інформації в міжособовій комунікації і передача її (текстів, фото, відео) в публічну зону Інтернету або поштою тим, кому вона не призначалась.

6) Відчуження (остракізм), ізоляція. Будь-якій людині, особливо в дитинстві, притаманно сприймати себе або в якійсь групі, або поза нею. Бажання бути включеним у групу виступає мотивом багатьох вчинків підлітка. Виключення із групи сприймається як соціальна смерть. Чим в більший мірі людина виключається із взаємодії, наприклад, в грі, тим гірше вона себе почуває і тим більше падає її самооцінка. У віртуальному середовищі виключення також наражає на серйозні емоційні негаразди, аж до повного емоційного руйнування дитини. Онлайн відчуження можливе в будь-яких типах середовищ, де використовується захист пароллями, формується список небажаної пошти або список друзів. Кібер-остракізм проявляється також через відсутність швидкої відповіді на миттєві повідомлення чи електронні листи.

7) Кіберпереслідування – це дії з прихованого вистежування переслідуваних і тих, хто тиняється без діла поруч, зазвичай зроблені нишком, анонімно, з метою організації злочинних дій на кшталт спроб зґвалтування, фізичного насильства, побиття. Відстежуючи через Інтернет необережних користувачів, злочинець отримує інформацію про час, місце і всі необхідні умови здійснення майбутнього нападу.

Хепіслепінг (від англ. happy slapping – щасливе ляскання) – відносно новий вид кібер-буллінгу, який починався в англійському метро, де підлітки прогулюючись пероном раптом ляскали один одного, в той час як інший учасник знімав цю дію на мобільну камеру. В подальшому за будь-якими відеороликами, в яких записано реальні напади, закріпилась назва хепіслепінг. Відеоролики нападів з метою гвалтування чи його імітації інколи ще називають хоппінг – наскок (особливо поширений в США). Ці відеоролики розміщують в Інтернеті, де його можуть продивлятися тисячі людей, зазвичай без жодної згоди жертви. Інша форма хепіслепінгу – це передавання сюжетів мобільними телефонами. Починаючись як жарт, хепіслепінг може завершитись трагічно, як це сталося із 18-річним Трістоном Крістмасом, якого група хлопців побила до того, щоб зняти відео для Інтернету, а коли він, вдарившись головою, помирає кинутий на підлозі, вбивця і спостерігачі пішли продовжувати вечірку [3, с. 9].

Сьогодні загибель жертви внаслідок буллінгу, вважається злочином і хепіслепінг, якщо призводить до таких трагічних наслідків та визначається поняттям «булліцид» [4].

Більшість описаних типів поведінки, які узагальнюються поняттям кібербуллінгу, присутні в досвіді і наших підлітків (школярів) хоча і рідко називаються даними термінами. Нажаль, детальних систематичних всеукраїнських досліджень, які дали б змогу кількісно оцінити масштаби явища і потенційну небезпеку кібербуллінгу в Україні досі немає. Проте точно відомо, що Інтернет-бум набирає обертів.

В Одесі, Києві, Дніпрі, Львові та інших містах України фіксуються факти кібербулінгу, про які стало відомо саме з соцмереж.

Минулого року в українських школах зафіксували близько 109 тис. звернень до психологів через цькування. При чому, до фахівців зверталися як самі учні, так і батьки з вчителями. 39 % з усіх звернень надходили від дітей, 29 % – від вчителів, ще 5% – від сторонніх людей, а решта – від батьків [5].

Досить часто булінг фактично переростає у катування із наявністю усіх ознак складу цього злочину, за винятком суб'єкта. Діти-булери до 16 років, які вчинили дії, що утворюють склад катування, не несуть кримінальної відповідальності за ст. 127 КК України, оскільки ч. 2 ст. 22 КК України цей злочин не передбачено у переліку тих, кримінальна відповідальність за які наступає з чотирнадцяти років. Якщо ж вони здійснюють свої неправомірні дії через мережу Інтернет (кібербулінг), то за погрози іншим дітям в інтернеті відповідальність несе власник того комп'ютера, з якого було поширено неправдиву

інформацію або залякування. З огляду на наявну в Україні практику, найчастіше дії кібербулерів кваліфікуються як хуліганство (ст. 296 КК України).

За дії дітей-булерів притягують до відповідальності їхніх батьків за ч. 4 ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей», відповідно до якої вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність [6].

Сьогодні Верховній Раді зареєстрований законопроект № 8584, в якому пропонують запровадити адміністративну відповідальність та штрафи за булінг (цькування).

За булінг, вчинений малолітніми або неповнолітніми від 14 до 16 років, пропонують штрафувати батьків – від 340 до 850 гривень. Крім того, автори законопроекту пропонують представників закладу освіти карати за приховування випадків булінгу штрафом від 850 до 1700 гривень.

Отже, слід визнати, що на сьогодні існує проблема правового визначення протиправним діяння, що містить ознаки кібербулінгу та вжиття заходів щодо протидії (запобігання) йому, адже закономірним стало збільшення жертв серед підлітків.

Список використаних джерел

1. 67% дітей в Україні зазнали цькувань у попередні 2-3 місяці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://humanrights.org.ua/material/67_ditej_v_ukrajini_zaznali_ckuvan_u_poperedni_23_misjiaci.

2. Український інститут дослідження екстремізму. Дослідження «Стоп шкільний терор. Профілактика та протидія булінгу»: <http://uire.org.ua/wpcontent/uploads/2017/11/Doslidzhennya-bulning.pdf>.

3. Найдьонова Л.А. Кібер-булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини / Л.А.Найдьонова //Методичні рекомендації / Серія: На допомогу вчителю. Вип. 4. – К., 2011. – 34 с. (1,5 д.а.).

4. Насилля в школі – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://familytimes.com.ua/harakter/kiberbulning>.<https://glavcom.ua/specprojects/stopbullying/kiberbulning-novitni-nebezpeki-v-internet-prostori-460488.html>.

5. Звернення про боулінг – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.5.ua/suspilstvo/torik-v-ukraini-narakuvaly-maizhe-110-tys-zvernenn-pro-bulinh-175437.html>.

6. Булінг як різновид катувань серед неповнолітніх – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/ Жеброва Анастасія Олександрівна/ pdf](http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/Жеброва_Анастасія_Олександрівна_.pdf).

7. Депутати пропонують штрафувати за цькування дітей у школі – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://expres.online/archive/news/2018/07/11/301122-deputaty-proponuyut-shtrafuvaty-ckuvannya-ditey-shkoli>.